

N:o 35.

Ank. till Riksd. kansli den 5 mars 1903, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagen om straff för ämbetsbrott af präst m. m.

Till behandling af lagutskottet har hänvisats en af herr *D. Holmgren* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 54, hvori anförts följande:

»Under den icke synnerligen långa tid, som *Lagen om straff för ämbetsbrott af präst och om laga domstol i sådana mål den 8 mars 1889* varit i kraft, hafva de brister, som redan vid lagens tillkomst föllo de sakkunnige i ögonen, vid mer än ett tillfälle röjt sig. Jag vill här endast såsom en utgångspunkt erinra om den oklarhet beträffande forum, om hvilken det bekanta, år 1895 anhängiggjorda målet mot kyrkoherden *M. Ullman* i *Varberg* bär vittne, i det att i detta mål justitieombudsmannen, *Göteborgs stifts domkapitel*, *Göta hofrätt* och tre af högsta domstolens ledamöter funno domkapitlet vara behörigt att till pröfning upptaga åtalet i fråga, men fyra af högsta domstolens medlemmar förklarade detsamma höra under världslig domstol. En af de sistnämnde, justitierådet *Herslow*, framhåller vid motiveringen af sin åsikt den dunkelhet, som särskildt vidlåder 2 mom. af lagens 4 §, och påpekar dessutom, att, ehuru man vid lagens utarbetande sökt tillämpa den grundsatsen, att endast sådana ämbetsbrott af präst, som röra utöfningen af hans rent kyrkliga (religiösa) funktioner, borde höra under kyrklig lagstiftning och kyrklig domstol, men att han i fråga om öfriga ämbetsbrott borde ställas under allmän lag

och världslig domstol, denna grundsats dock icke blifvit i lagen fullständigt genomförd.

Så förhåller det sig också, och detta tyvärr på ett sätt, som är i ren strid med utvecklingen af vår kyrkorätt, i det att nämligen uti ifrågavarande lag den kyrkliga lagstiftningen och domsrätten sträcker sig åtskilligt längre, än den anförda grundsatsen medgifver. Detta framgår synnerligen tydligt af lagens 5:te §, under hvilken falla alla sådana fel eller försummelse af präster vid utöfvandet af deras världsliga ämbetsbestyr, som ej äro belagda med straff i allmänna strafflagen eller annan världslig författning och ej höra under lagens 4 § (endast brott, som falla under sistnämnda lagrum, skola ju — fränsedt ämbetsbrott af biskop — enligt lagens 13 § mom. 3 åtalas vid världslig rätt). Följden häraf kan, såsom en framstående rättslärare anmärker, stundom bli, att präst får mindre straff, än han annars skulle fått. Då annan ämbetsman enligt allmänna strafflagens 25 kap. 16 och 17 §§ ådömes böter, kan en präst slippa undan med varning. Om en präst gör orätt af egennyttan eller för att annan gynna eller skada, så blir han afsatt, men annan ämbetsman blir därjämte förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas. Å andra sidan lämnar den i 5 § gifna latitud-bestämmelsen ett alltför vidsträckt spelrum åt en andlig domstol af inga juridiska insikter städfjude godtycke.

Äfven mot lagens bestämmelser om sammanträffande af brott (§ 10) och om preskription (§ 11), beträffande hvilka afvikelse göres från allmänna strafflagens stadganden, kunna befogade anmärkningar göras.

En revision af ifrågavarande lag är förvisso af behovet påkallad, och att denna revision bör gå i riktning af inskränkande af den andliga domsrätten och de särskilda straffbestämmelserna, hvilka gifva prästen en i vissa fall förmånligare, i andra fall sämre ställning än andra ämbetsmän, torde vara ostridigt. Jag hemställer därför, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en omarbetning af lag om straff för ämbetsbrott af präst och om laga domstol i sådana mål den 8 mars 1889 i syfte att såväl beträffande straffbestämmelserna som beträffande forum för åtal göra präst i fråga om alla de ämbetsåligganden, hvilka icke äro att hänföra till religiösa funktioner, likställd med andra rikets ämbetsmän, samt för Riksdagen framlägga det eller de lagförslag, som blifva resultat af den äskade omarbetningen.»

De spörsmål, som i förevarande motion upptagits, stå i ett visst samband med den frågan, i hvad mån det är behöfligt och lämpligt, att vid sidan af de allmänna domstolarne och bestämmelserna i allmän lag domsrätt utöfvas af särskilda domstolar eller enligt särskilda författningar. I allmänhet går ju uppfattningen numera i den riktningen, att området för den speciallagstiftning, som afser särskilda samhällsklasser, bör in-skränkas och tillämpningen af allmän lag i motsvarande mån utsträckas. Att dylik speciallagstiftning inom vissa gränser måste bibehållas, torde dock vara erkändt. Motionären har ej heller ifrågasatt upphäfvande af förevarande lag, utan endast velat åvägabringa en omarbetning af densamma i syfte, att präst med hänsyn till såväl straffbestämmelser som laga domstol för åtal skulle i fråga om ämbetsåligganden, hvilka icke äro af religiös natur, likställas med andra ämbetsmän.

Enligt kungl. förordningen om rättegång i domkapiteln den 11 februari 1687 tillkom det domkapitel att döma i saker, som angingo prästers ämbeten och fel i lära eller lefverne. Denna domsrätt begränsades genom kungl. cirkuläret den 7 december 1787 närmare så, att domkapitel med vissa undantag hade att upptaga och afgöra mål, som rörde prästs förhållande i ämbetet och ankomme på föreställning, afhållande från tjänsten på viss tid eller ämbetets förlust. Domkapitels domsrätt öfver prästs ämbetsförseelser bestämdes sålunda icke genom förseelsens art, utan genom beskaffenheten af det straff, som för densamma skulle ådömas. Detta medförde icke svårare olägenheter, så länge prästers fel och försummelser i ämbetet skulle bedömas efter 1686 års kyrkolag och dithörande författningar, hvilka i allmänhet såsom straff i sådant afseende utsatte varning, suspension eller afsättning. Annat blef förhållandet efter ikraftträdandet af 1864 års strafflag, enligt hvars 25 kap. äfven andra straffarter kunna förekomma för präster. Särskildt oegentligt var, att, då nämnda kapitel i vissa paragrafer såsom straff för samma förseelse stadgar afsättning, förlust af ämbete på viss tid eller böter, beroende på de omständigheter, under hvilka förseelsen begåtts, präst för sådan förseelse skulle dömas af domkapitel, när straffet ansågs böra blifva afsättning eller suspension, men af allmän underrätt, när förseelsen icke var svårare, än att den kunde försonas med böter.

För undanröjande af dessa missförhållanden uppgjorde 1869—1873 års kyrkolagskommitté förslag till omarbetning af ifrågavarande lagstiftning. Enligt detta förslag skulle gränsen för domkapitlens domsrätt bestämmas efter förbrytelseernas natur och icke efter de i lagen utsatta

straff. I regel skulle prästs ämbetsbrott bedömas af domkapitel, men från denna regel skulle göras undantag för vissa brott, hvilka vore förbrytelser mindre mot kyrkans än mot statens rättsordning och därför borde kunna upptagas af världslig rätt.

På grundvalen af kommitténs framställning utarbetades genom Kungl. Maj:ts försorg ett förslag i ämnet, och sedan 1878 års kyrkomöte, hvars yttrande inhämtades, vidtagit ändringar i vissa delar af förslaget samt dessa ändringar blifvit af Kungl. Maj:t godkända, framlades berörda förslag genom kungl. proposition för 1879 års Riksdag. Lagutskottet tillstyrkte bifall till propositionen, och i enlighet härmed utföll Första Kammarens beslut. Andra Kammaren däremot afslog den paragraf i förslaget, som innefattade bestämmelser, i hvilka mål domkapitel och i hvilka världslig rätt skulle äga att döma, en utgång, som berodde därpå, att domkapitlens domsrätt genom de af kyrkomötet vidtagna ändringarna ansågs hafva blifvit för långt utsträckt.

Efter det frågan alltså för den gången förfallit, blef densamma i anledning af enskild motion föremål för behandling af 1883 års kyrkomöte, som i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställde, att åtgärder måtte vidtagas för att snarast möjligt bereda kraft af lag åt ett skrifvelsen bifogadt förslag i ämnet, hufvudsakligen öfverensstämmande med det af 1878 års kyrkomöte antagna.

Mot det sålunda framlagda förslaget anmärktes emellertid vid dess granskning inom högsta domstolen, att det vore mindre tillfredsställande så till vida, som enligt detsamma straffen för åtskilliga förbrytelser af präst, hvilka icke anginge hans kyrkliga ämbete, utan rörde hans befattning såsom statens ämbetsman, skulle bestämmas i kyrkolag och domsrätten i mål angående sådana förbrytelser tillkomma de kyrkliga myndigheterna, domkapitlen. Förslaget fick därför undergå omarbetning för bättre genomförande af den grundsatsen, att endast ämbetsbrott af utslutande eller väsentligen kyrklig art borde hemfalla under den kyrkliga strafflagstiftningen och jurisdiktionen. Området för denna lagstiftning och jurisdiktion blef härigenom väsentligt inskränkt. Att fullständigt genomföra berörda grundsats ansågs emellertid under dåvarande förhållanden icke vara möjligt. Såsom inom högsta domstolen framhållits, skulle nämligen för sådant ändamål bland annat erfordras, att man förut eller samtidigt skrede till en fullständig revision af gällande bestämmelser om de med prästämbetet förknippade åligganden.

Yttrande inhämtades härefter från 1888 års kyrkomöte, som fann

afvikelserna från det tidigare förslaget i allmänhet vara välgrundade, och sedan högsta domstolen lämnat några smärre ändringar, som på kyrkomötets framställning vidtogos, utan anmärkning, blef det sålunda omarbetade förslaget förelagdt 1889 års Riksdag. Lagutskottet hade mot förslaget intet att erinra, och detsamma bifölls i båda kamrarna, hvar efter gällande lag i ämnet utfärdades.

Denna lag är alltså redan byggd på den grundsats, som jämväl motionären ansett vara den riktiga, nämligen att endast prästens rent kyrkliga åligganden och sådana ämbetsbrott af präst, hvilka äro af väsentligen kyrklig art, böra falla under kyrklig lagstiftning och jurisdiktion. Att den kyrkliga lagstiftningen och jurisdiktionen, såsom motionären anført, skulle sträcka sig åtskilligt längre, än omförmälda grundsats medgåfve, är icke af honom påvisadt, och hans framställning lämnar ingen ledning för bedömandet, huru grundsatsen skulle kunna bättre genomföras. De synnerliga svårigheter, som äro förbundna med ett fullständigt iakttagande af densamma, hafva under tiden för lagens utarbetande blifvit framhållna och erkända, och ingen anledning finnes till antagande, att man nu, under väsentligen oförändrade förhållanden, skulle beträffande gränsen mellan kyrklig och världslig lagstiftning och jurisdiktion komma till annat slut än det, som föreligger i berörda, efter långvariga och grundliga förhandlingar tillkomna lag. Att vid lagens tillämpning olika meningar stundom gjort sig gällande vid domstolarne, lär ej heller utgöra tillräcklig orsak till en omarbetning af lagen, då möjligheten af sådan meningsskiljaktighet i allt fall icke torde kunna undanröjas, på detta lika litet som på andra rättsområden.

Motionärens anmärkning mot den vidsträckta strafflatituden i lagens 5 §, enligt hvilken präst för där angifna förseelser kan dömas till varning, mistning af ämbetet på viss tid eller afsättning, synes egentligen vara grundad därpå, att domkapitlen icke skulle äga erforderliga juridiska insikter för ett rätt tillämpande af en sådan bestämmelse. Behofvet af dylika insikter hos domkapitlen är emellertid numera bättre tillgodosedt än förr, sedan genom kungl. cirkuläret den 13 juni 1902 förordnats, att för kompetens till befattning såsom notarie vid något af domkapitlen eller Stockholms stads konsistorium, hvilka befattningar hädanefter komme att tillsättas af Kungl. Maj:t, fordrades att hafva aflagt examen, berättigande till inträde i rikets rättegångsverk, samt äga förfarenhet i domarevärf, dock att dessa kompetensfordringar ej skulle hafva tillämpning å de personer, hvilka i enlighet med föreskrifterna i

kungl. brefvet den 26 juni 1891 förordnats att förestå konsistorienotarie-tjänster.

Att ringare förbrytelser af präst såsom statens tjänsteman i vissa fall kunna försonas med varning, då enligt de allmänna bestämmelserna i 25 kap. strafflagen böter skolat ådömas, var föremål för uppmärksamhet under förhandlingarna före lagens antagande, men ansågs icke böra för- anleda betänkligheter, då åtskilliga andra ämbetsmän enligt gällande instruktioner kunna få med varning, ålagd i disciplinär väg, umgälla smärre ämbetsförbrytelser. Äfven det förhållandet, att ovärdighet att i rikets tjänst vidare nyttjas icke stadgats såsom påföljd för ämbetsbrott af präst i alla de fall, då sådan påföljd kan förenas med ämbetsförbry- telser af andra personer, beaktades under förarbetena till lagen, och motionären har icke påvisat något behof af att frångå den ståndpunkt, vid hvilken man då stannade.

Ej heller har motionären angifvit någon orsak, hvarför rubbning skulle ske i lagens bestämmelser om sammanträffande af brott och om preskription. Den afvikelse, som i dessa hänseenden förefinnes från all- männa strafflagen, ansågs vid tidpunkten för lagens tillkomst vara befogad, och några ändrade förhållanden, som gifva stöd åt en motsatt uppfattning, lära icke därefter hafva inträdt.

Då motionären alltså icke synes hafva anfört tillräckliga skäl för en revision af ifrågavarande lag, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 mars 1903.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herrar *Leman* och *Styrlander* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.